

## วิถีชีวิตไทย



วิถีชีวิตไทย มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพราะได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งในทรัพยากรทางการท่องเที่ยวซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๓ ประเภท คือ ทรัพยากรประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ หาดทรายชายทะเล และอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ทรัพยากรประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา ได้แก่ แหล่งโบราณคดี อุทยานประวัติศาสตร์และวัดวาอาราม และทรัพยากรประเภทสุดท้าย คือ ประเภทวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต

วิถีชีวิตเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งยึดถือและปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่แห่งนั้น เช่น สภาพชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก การแสดงสินค้าพื้นบ้าน การศึกษา และงานประเพณีต่าง ๆ ฯลฯ

วิถีชีวิตของชาวเมืองที่มองเห็นอย่างง่าย ๆ ก็คือ ความยิ้มแย้มแจ่มใส และเอื้ออารีต่อผู้มาเยือน มีความผูกพันในหมู่เครือญาติที่อบอุ่น ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและมั่นคงในพระพุทธศาสนา มีการทำบุญตักบาตร พระสงฆ์เป็นเนืองนิตย์ มีวิถีชีวิตและความผูกพันกับแม่น้ำลำคลอง อย่างแยกไม่ออก มีชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกได้เคยทำการสำรวจนักท่องเที่ยว จากสหราชอาณาจักรที่เดินทางมาท่องเที่ยวในภาคพื้นแปซิฟิก พบว่าประเทศไทยมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจมากกว่าประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ในหมู่นักท่องเที่ยวยังยอมรับกันโดยทั่วไปว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเอเชียนั้นมีเสน่ห์ และเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกเดินทางมาเยือนภูมิภาคแห่งนี้ เพราะเป็นวิถีชีวิตจริง สามารถสัมผัสได้ และแตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง

สำหรับประเทศไทยนั้น การดำรงชีวิตของแต่ละภาคก็ยังคงแตกต่างกันออกไปอีกหลายรูปแบบ จึงยังมีเสน่ห์น่าสนใจยิ่งขึ้นไปอีก ดังตัวอย่างที่สามารถเห็นความแตกต่างกัน เช่น **ภาคเหนือ** ซึ่งมีภูมิประเทศประกอบไปด้วยทิวเขาสลับกับพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาใหญ่น้อยนั้น แต่เดิมอยู่ในอาณาจักรล้านนาก่อนเก่าแก่ มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของตนเอง มีภาษาพูดภาษาเขียนเฉพาะที่เรียกว่าคำเมือง รวมทั้งการแต่งกายของท้องถิ่น ประชาชนมีอัธยาศัยอ่อนโยน โอบอ้อมอารี ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน นอกจากนี้ยังมีชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งอาศัยอยู่ตามเทือกดอยและชนเขาอันสลับซับซ้อน

**ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** เป็นบริเวณพื้นที่อันกว้างใหญ่ของที่ราบสูงโคราช ซึ่งเป็นภาคที่มีลักษณะเฉพาะตัวอย่างเด่นชัด แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ เป็นดินแดนอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก ชาวท้องถิ่นประกอบด้วยชนหลายเผ่าที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินกระจายอยู่ทั่วไป และมีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ตามบรรพบุรุษอย่างเคร่งครัด มีลักษณะนิสัยอ่อนโยน ซื่อตรง และมีมิตรไมตรีต่อคนทั่วไปจนมีสมญาว่า "ถิ่นไทยดี" มีศิลปะการเล่นพื้นบ้านที่สนุกสนานมีชีวิตชีวา และงานหัตถกรรมอันประณีตและมีคุณค่า



**ภาคกลาง** ประกอบด้วยพื้นที่ราบลุ่มอันกว้างใหญ่ไพศาล นับแต่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แมกลอง ท่าจีน และบางปะกง พื้นที่แถบนี้อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร จึงเปรียบเสมือนอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศส่วนหนึ่ง ชาวภาคกลางส่วนใหญ่เป็นชาวไทยแท้ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่บนพื้นที่นี้แต่ดั้งเดิม อีกส่วนหนึ่งมีบรรพบุรุษเป็นชาวยุโรปหรือมอญ และชาวจีนที่ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนกันแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และยังมีชนกลุ่มอื่น ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากด้วย เช่น ไทพวน กะเหรี่ยง เป็นต้น ประชาชนภาคนี้ประกอบอาชีพหลายแขนง ทั้งด้านเกษตรกรรม ทำนา ทำสวนผลไม้ ทำการประมงน้ำจืดและน้ำเค็ม นอกจากนี้จะเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศแล้วยังเป็นแหล่งที่มีการสังฆทางศิลปวัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ มากที่สุดด้วย

**ภาคใต้** อันเปรียบเสมือนด้ามขวานทองนั้น ภูมิภาคนี้เป็นทิวเขาติดต่อกันเป็นแนวยาวไปตามด้ามขวานหรือคาบสมุทรมุข เริ่มด้วยเทือกเขาตะนาวศรีที่ต่อเนื่องมาจากเขตที่ราบสูงภาคตะวันตกไปสิ้นสุดลงที่จังหวัดระนอง จากนั้นมีเทือกเขาภูเก็ตทอดยาวตั้งแต่จังหวัดชุมพรไปจนถึงจังหวัดพังงา และกระบี่ ไปต่อเนื่องกับเทือกเขานครศรีธรรมราช ไปจนถึงเทือกเขาสันกาลาคีรีที่กั้นพรมแดนไทยกับมาเลเซีย ยอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้คือ “เขาหลวง” นอกจากนี้ ยังมีชายฝั่งทะเลของคาบสมุทรมุขด้านอ่าวไทยและทะเลอันดามัน จากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวนี้เอง ทำให้ภาคใต้เป็นดินแดนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่มากมาย ทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เป็นดินแดนที่ชาวต่างชาติเดินทางผ่านไปมาค้าขายหลายชาติมาแต่อดีต จึงรับวัฒนธรรมมาต่างชีวิตของตนเองแตกต่างกันออกไปทั้งทางด้านความเป็นอยู่และศาสนา จึงมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากภาคอื่นโดยสิ้นเชิง



**จากการศึกษา ททท. ได้รวบรวมข้อมูลของทำเนียบแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ได้ระบุพื้นที่ที่สามารถมีกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตได้ประมาณ ๒๐๐ แห่ง ที่มีศักยภาพในระดับสูง และอยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวดังตัวอย่างเช่น**

**๑. หมู่บ้านคีรีวง** จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนเก่าแก่ที่อพยพไปอาศัยอยู่เชิงเขาหลวง ตำบลกะโลน อันเป็นเส้นทางเดินขึ้นสู่ยอดเขาหลวง ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สงบ มีสังคมแบบเครือญาติ อาชีพหลักคือการทำสวนผลไม้ผสม เรียกว่า “สวนสมรม” เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน สะตอ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ ได้เกิดมหาอุทกภัยหมู่บ้านถูกน้ำพัดหายไป ๑๐๐ หลัง ซึ่งวัดและชาวคีรีวงได้รับการช่วยเหลือและบ้านที่ประสบภัย ไร่เป็นอนุสรณ์สถานชุมชนคีรีวงได้เป็นชุดต้นแบบในการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศจนได้รับ รางวัลยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประเภทเมืองและชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบชาวสวนอยู่กับธรรมชาติและได้พัฒนาบริการนักท่องเที่ยวขึ้นมาเป็นธุรกิจใหม่ของชุมชน ประกอบด้วยการเดินทางเดินป่า ลูกรอบ การจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเที่ยวชมวิถีชีวิต ของชุมชนคีรีวงได้ตลอดปี โดยเฉพาะในฤดูกาลผลไม้ ออกซุกเดือนกรกฎาคม-กันยายน นอกจากนี้การเดินทางขึ้นสู่ยอดเขาหลวงก็ต้องเริ่มต้นที่หมู่บ้านคีรีวงเช่นเดียวกัน

**๒. ตลาดน้ำท่าคา** จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นวิถีชีวิตชาวบ้านที่ปฏิบัติกันสม่ำเสมอในช่วงวันขึ้นหรือแรม ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ ๑๒ ค่ำ และทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ตั้งแต่เวลาประมาณ ๐๖.๐๐-๑๒.๐๐ นาฬิกา จะมีตลาดนัดที่ชาวบ้านได้พายเรือนำอาหาร ผัก และผลไม้ท้องถิ่นมาขาย และมีบริการให้ชาวเรือพายสำหรับเที่ยวหมู่บ้าน และสวนผลไม้รอบ ๆ ตลาดน้ำท่าคาเป็นทัศนียภาพที่น่าดูไปอีกแบบหนึ่ง รวมทั้งวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนบริเวณถิ่นแถบนั้น

**๓. หมู่บ้านชาวเขา** จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายหมู่บ้าน เช่น บนดอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน มีชาวเขาเผ่าเย้า หมู่บ้านอีโก้ ดอยแสนใจ ส่วนม้งและมุขอ จะอยู่ที่ดอยหัวแม่คำ นอกจากนี้ ยังมีหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถแวะชมได้สะดวก เช่น หมู่บ้านชาวเขาเผ่าอีโก้ มุขอ และจีนฮ่อ ซึ่งแต่ละหมู่บ้าน จะมีวิถีชีวิตเป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าของตน มีการทำหัตถกรรมจำหน่ายด้วย

**๔. ลำน้ำสะแกกรัง** จังหวัดอุทัยธานี เป็นลำน้ำที่ไหลผ่านตัวจังหวัดอุทัยธานีเฉพาะส่วนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองอุทัยธานี บริเวณสองฝั่งจะมีเรือแพจอดเรียงรายอยู่ ฝั่งแม่น้ำด้านตะวันตกเป็นตลาดใหญ่ มีอาคารบ้านเรือนอยู่หนาแน่น ส่วนฝั่งแม่น้ำด้านตะวันออกเป็นเกาะเทโพ มีสวนผลไม้และป่าไม้ไผ่ตามธรรมชาติ เรือแพที่อยู่สองฝั่ง แม่น้ำเป็นเรือนไม้สร้างครอบบนแพลูกบวบไม้ไผ่ ชาวเรือแพเหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการประมง ในช่วงเช้าหลังจากที่ได้ปลามาจะนำมาฆ่าและเสียบไม้เป็นแผง ฝั่งให้แห้ง ฝรั่งมควันทำเป็นปลาแห้ง ตามเรือนแพริมแม่น้ำเหล่านี้ ยังมีกระชังเลี้ยงปลาสวย ปลาเทโพ ปลาแรด เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งที่สามารถนั่งเรือชม ได้รอบตัวเกาะ

**๕. หมู่บ้านกะเหรี่ยงปะละทะ** จังหวัดตาก อยู่ในเขตอำเภออุ้มผาง เป็นหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับการพัฒนา มีไฟฟ้าใช้ มีสถานีอนามัยและโรงเรียน แต่ยังมีแบบดั้งเดิมของตนเอง มีการจัดชุมชนเป็นระเบียบ แต่ละบ้านจะมีกุศทอผ้า และเลี้ยงสัตว์ เช่น หมูและไก่ สำหรับใช้เป็นอาหาร เป็นวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสนใจเช่นเดียวกัน

**๖. หมู่บ้านชาวเล** จังหวัดภูเก็ต ชาวเลหรือชาวน้ำหรือชาวไทยใหม่ เป็นชนกลุ่มน้อยของไทย อาศัยอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่ตามเกาะในมหาสมุทรอินเดีย อยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ ตามเกาะ เช่น ที่หาดราวี จะมีวิถีชีวิตการแต่งกาย การกินอยู่ และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง

**๗. เรณูนคร** จังหวัดนครพนม เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทย ซึ่งยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี เช่น ธรรมเนียมการต้อนรับด้วยการบายศรีสู่ขวัญ การเลี้ยงอาหารแบบพาล้าง การชวนดูฤกษ์ การพ้อนรำผู้ไทย นอกจากนี้ ยังมีร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกต่าง ๆ ไว้บริการนักท่องเที่ยวและประชาชนจากจังหวัด ใกล้เคียงอีกมากมาย โดยเฉพาะบริเวณวัดพระธาตุเรณูนคร และตลาดอำเภอเรณูนคร หากถึงโอกาสสำคัญมีงานบุญต่าง ๆ จะมีการพ้อนผู้ไทยซึ่งชาวเรณูได้รับการถ่ายทอด กันมากเป็นเวลานาน สมัยก่อนเรียกกันว่า “พ้อนละครไทย” เป็นการพ้อนที่แสดงออกให้เห็นถึงความสามัคคีในหมู่คณะเดียวกัน

**๘. หมู่บ้านเต่า** อำเภอแม่จันคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นหมู่บ้านที่มีเต่าบกชนิดหนึ่ง ชาวบ้านแถบนั้นเรียกกันว่า เต่าเพ็ก ลักษณะกระดองจะมีสีเหลืองแก่ปนน้ำตาลอยู่เป็นจำนวนมาก บ้างก็จะอยู่ในบริเวณใต้ถุนบ้านเพื่อรออาหารจากชาวบ้าน บ้างก็เดินอยู่ตามถนนภายในหมู่บ้านซึ่งจะหาดูได้ไม่ยาก เป็นวิถีชีวิตระหว่างคนกับสัตว์ซึ่งอยู่กันได้อย่างดี เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่คนนิยมเดินทางไปชมกัน

๙. **หมู่บ้านจุงจาง** อยู่ในเขตบ้านโคกสง่า อำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านมีอาชีพขายยาสมุนไพรควบคู่กับการทำนามาแต่รุ่นปู่ย่าตายาย การขายยาสมุนไพร ในสมัยก่อนต้องเดินเท้าไปเร่ขายยาตามหมู่บ้านต่าง ๆ ด้วยความยากลำบาก ต่อมาพ่อใหญ่เคนได้เป็นผู้คิดหาหนทางมาแสดงเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๔ เพื่อเป็นการดึงดูดคนมาดู แทนที่จะต้องเดินไปขายยาในทุกหมู่บ้านเช่นเคย ปรากฏว่าการแสดงประสบความสำเร็จ สามารถเรียกคนมาดูมากพอสมควร แต่เนื่องจากงูเห่ามีอันตรายมาก สามารถพิษได้ไกลถึง ๒ เมตร พ่อใหญ่เคนจึงเปลี่ยนมาใช้จุงจางแทน และถ่ายทอดวิชาแสดงงูเพื่อขายยาสมุนไพร ส่วนการแสดงที่หมู่บ้านก็จะจัดขึ้นที่บริเวณลานวัดศรีธรรมมา และรอบ ๆ มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับจุงจางด้วย ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงจุงจางไว้ได้ฤๅนบ้าน มีการจัดแสดงหลายรูปแบบเพื่อดึงดูดให้คนสนใจยิ่งขึ้น เช่น การชกมวยระหว่างคนและจุงจาง การแสดงละครงูตามจังหวะเพลงนับเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านอีกอย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจมาก

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรงได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนพยายามที่จะเสาะหาแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นเรื่องของวิถีชีวิตเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน ซึ่งบางแห่งก็มีศักยภาพโดยสมบูรณ์ในตัวอยู่แล้ว แต่บางแห่งซึ่งอยู่ห่างไกลและมีศักยภาพสูงก็พยายาม จะให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางไปสู่สัมผัสวิถีชีวิตที่นั่นเป็นแบบ Home Stay โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกระดับ ทั้งในด้านการวางแผนและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเกิดความสมดุลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยตรง

วิธีการก็คือการใช้กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาวและคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป อีกทั้งยังส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทร่วมกันในการแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางการท่องเที่ยวตลอดจนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ขณะนี้ที่ ททท. ได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการเรียบร้อยแล้ว ก็ที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

ผู้เขียน:

อาจารย์สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์